

שיעור טו: רמי מר אדמר ומר אדמר והצעת "צריכותא"

Session #15: Identifying and Resolving Position Contradictions; Justification Arguments

⁶איתמר מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין בי רב משמיה דרב אמרי ארכביה אתרי ריכשי ושמואל אמר לא ידענא מאי אדון בה בי רב משמיה דרב אמרי ארכביה אתרי ריכשי הרי היא כמתנת בריא הרי היא כמתנת שכיב מרע הרי היא כמתנת בריא שאם עמד אינו חוזר הרי היא כמתנת שכיב מרע שאם אמר הלואתו לפלוני הלואתו לפלוני ושמואל אמר לא ידענא מאי אדון בה "שוא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ורמי דרב אדרב ודשמואל אדשמואל דשלח רבין משמיה דרבי אבהו הווי ידעי ששלח ר' אלעזר לגולה משום רבינו ⁶שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכתא כותבין ונותנין קשיא דרב אדרב קשיא דשמואל אדשמואל דרב אדרב לא קשיא הא דקנו מיניה הא דלא קנו מיניה דשמואל אדשמואל לא קשיא ⁶במיפה את כחו יתיב רב נחמן בר יצחק אחוריה דרבא ויתיב רבא קמיה דרב נחמן קא בעי מיניה מי אמר שמואל שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה והא ⁶אמר רב יהודה אמר שמואל שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים אף על פי שקנו מידו עמד חוזר

בידוע שלא היה קנין אלא מחמת המיתה ואחוי ליה בידיה ואשתיק כי קם אמר רב נחמן בר יצחק לרבא מאי אחוי לך אמר ליה במיפה את כחו היכי דמי מיפה את כחו ⁶אמר רב חסדא "וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא פשיטא כתב לזה וכתב לזה היינו דכי אתא רב דימי אמר ⁶דייתיקי מבטלת דייתיקי כתב וזיכה לזה כתב וזיכה לזה רב אמר ראשון קנה ושמואל אמר ⁶שני קנה רב אמר ראשון קנה הרי היא כמתנת בריא ושמואל אמר שני קנה ⁶הרי היא כמתנת שכיב מרע והא אפליגו בה חדא זימנא במתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין צריכא דאי איתמר בהא בהא קאמר רב משום דקנו מיניה אבל בהא דלא קנו מיניה אימא מודה ליה לשמואל ואי איתמר בהא בהא קאמר שמואל אבל בהך אימא מודה ליה לרב צריכא בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי אמר רב ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים וקנו מידו מהו שלח להו יאין אחר קנין כלום

סבור מיניה הני מילי לאחר אבל לעצמו לא אמר להו רב חסדא כי אתא רב הונא מכופרי פירשה "בין לעצמו בין לאחרים ההוא דקנו מיניה אתא לקמיה דרב הונא אמר מאי איעבד לך דלא אקנית כדמקנו אינשי ההיא מתנתא דהוה כתוב בה בחיים ובמות רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע ושמואל אמר הרי היא כמתנת בריא רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע מדכתיב בה במות אחר מיתה קאמר ליה והאי דכתיב בחיים סימן בעלמא דחיי ושמואל אמר הרי היא כמתנת בריא מדכתיב בה בחיים מחיים קאמר והאי דכתב ובמות כמאן דאמר מעתה ועד עולם אמרי נהרדעי ⁶הלכתא כוותיה דרב אמר רבא ואי כתיב בה מחיים קנה אמר אמומר ⁶לית הלכתא כוותיה דרבא אמר ליה רב אשי לאמימר פשיטא דהא אמרי נהרדעי הלכתא כוותיה דרב מהו דתימא מחיים מודי רב קא משמע לן ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן לנהרדעא שדריה לקמיה דר' ירמיה בר אבא לשום טמיה אמר הכא אתרא דשמואל היכי נעביד כוותיה דרב ההיא דאתאי לקמיה דרבא עבד לה רבא כשמעתיה הוה קא טרדא ליה אמר ליה לרב פפא בריה דרב חנן ספריה זיל כתוב לה וכתוב בה ⁶שוכר עליהן או מטען אמרה ליטבע ארכביה אטעויי קא מטעית לי אמשינהו למניה דרבא במיא ואפי' הכי לא איפרק מטיבעא: ⁶מתני' לא כתב בה

Part 1: Resolution of Position Contradictions

איתמר

Case

מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנן

Position #1

בי רב משמיה דרב אמרי ארכביה אתרי ריכשי

Position #2

ושמואל אמר לא ידענא מאי אדון בה.

analysis of position #1

בי רב משמיה דרב אמרי ארכביה אתרי ריכשי

הרי היא כמתנת בריא הרי היא כמתנת שכיב מרע

הרי היא כמתנת בריא

שאם עמד אינו חוזר

הרי היא כמתנת שכיב מרע

שאם אמר הלואתו לפלוני הלואתו לפלוני.

analysis of position #2

ושמואל אמר לא ידענא מאי אדון בה

שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר

ואין שטר לאחר מיתה.

introduction to contradiction

ורמי דרב אדרב ודשמואל אדשמואל

דשלח רבין משמיה דרבי אבהו

ruling of Rav

הווי ידעי ששלח רבי אלעזר לגולה משום רבינו (רב)

שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת

אין כותבין ונותנין

שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה

ruling of Shmuel

ואמר רב יהודה אמר שמואל

הלכתא כותבין ונותנין.

identification of contradictions

קשיא דרב אדרב קשיא דשמואל אדשמואל

resolution #1

דרב אדרב לא קשיא

הא דקנו מיניה הא דלא קנו מיניה

resolution #2

דשמואל אדשמואל לא קשיא

במיפה את כחו.

challenge יתיב רב נחמן בר יצחק אחוריה דרבא ויתיב רבא קמיה דרב נחמן קא בעי מיניה:
מי אמר שמואל שפא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה

contradictory statement of Shmuel והא אמר רב יהודה אמר שמואל

שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים אף על פי שקנו מידו עמד חוזר

בידוע שלא היה קנין אלא מחמת המיתה

enigmatic ending of session

ואחוי ליה בידיה ואשתיק.

epilogue

כי קם אמר רב נחמן בר יצחק לרבא מאי אחוי לך?

explanation of enigmatic ending

אמר ליה במיפה את כחו

היכי דמי מיפה את כחו?

clarification of resolution

אמר רב חסדא וקנינא מיניה מוסרף על מתנתא דא.

Part II: The Justification Argument ("צריכותא")

<i>setup</i>	פְּשִׁטָּא
<i>clear cut case</i>	פְּתַב לְזָה וְכָתַב לְזָה
<i>ruling</i>	הֵיִינוּ דְכִי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר
<i>unclear case</i>	דִּיִּיתִיקִי מִבְּטָלַת דִּיִּיתִיקִי
<i>position #1</i>	פְּתַב וְזִיכָּה לְזָה פְּתַב וְזִיכָּה לְזָה
<i>position #2</i>	רַב אָמַר רֵאשׁוֹן קָנָה
<i>explanation of positions</i>	וּשְׂמוּאֵל אָמַר שְׁנֵי קָנָה.
<i>challenge of redundancy</i>	רַב אָמַר רֵאשׁוֹן קָנָה הָרִי הִיא כְּמִתְנַת בְּרִיא וּשְׂמוּאֵל אָמַר שְׁנֵי קָנָה הָרִי הִיא כְּמִתְנַת שְׂכִיב מְרַע.
<i>Frame of a "flip- צריכותא" argument</i>	וְהָא אִפְלִיגוּ בֵּה חֲדָא זִימְנָא בְּמִתְנַת שְׂכִיב מְרַע שְׂפָתוּב בֵּה קִנְיָן.
<i>superscription</i>	צְרִיכָא
<i>if we only had 1st dispute</i>	דְּאִי אִיתְמַר בְּהָא
<i>if we only had 2nd dispute</i>	בְּהָא קְאָמַר רַב מְשׁוּם דְקִנּוּ מִינֵיהּ
<i>subscription</i>	וְאִי אִיתְמַר בְּהָא בְּהָא קְאָמַר שְׂמוּאֵל אָבַל בְּהָא דְלֹא קִנּוּ מִינֵיהּ אִימָא מוּדָה לִיהּ לְשְׂמוּאֵל
	צְרִיכָא

בְּסוּרָא מִתְּנוּ הֵכִי

בְּפוּמְבִּדְיָא מִתְּנוּ הֵכִי

אָמַר רַב יְרֵמְיָה בַּר אֲבָא שְׁלַחוּ לִיה מִבֵּי רַב לְשִׁמוּאֵל יִלְמְדֵנוּ רַבֵּינוּ שְׂכִיב מְרַע שְׂכָתַב כָּל נִכְסָיו לְאַחֲרִים וְקָנוּ מִיָּדוֹ מֵהוּ שְׁלַח לְהוּ אֵין אַחַר קִנְיָן כְּלוּם סְבוּר מִיָּנִיָּה הֵנִי מִילֵי לְאַחַר אֲבָל לְעִצְמוֹ לֹא אָמַר לְהוּ רַב חֲסֵדָא כִּי אֲתָא רַב הוֹנָא מְכוּפְרֵי פִירְשָׁה בֵּין לְעִצְמוֹ בֵּין לְאַחֲרִים.

הֵהוּא דִקְנוּ מִיָּנִיָּה אֲתָא לְקַמֵּיה דְרַב הוֹנָא אָמַר מֵאֵי אֵיעֵבַד לָךְ דְלֹא אֶקְנִית כְּדַמְקֵנוּ אִינְשֵׁי.

הֵהִיא מִתְּנָתָא דְהוּוּ כְּתוּב בָּהּ בְּחַיִּים וּבְמִנּוּת רַב אָמַר הָרִי הִיא כְּמִתְּנַת שְׂכִיב מְרַע וְשִׁמוּאֵל אָמַר הָרִי הִיא כְּמִתְּנַת בְּרִיא.

רַב אָמַר הָרִי הִיא כְּמִתְּנַת שְׂכִיב מְרַע מִדְּכָתִיב בָּהּ בְּמִנּוּת אַחַר מִיתָה קָאֻמַר לִיה וְהֵאֵי דְכָתִיב בְּחַיִּים סִימָן בְּעֵלְמָא דְחַיִּי.

וְשִׁמוּאֵל אָמַר הָרִי הִיא כְּמִתְּנַת בְּרִיא מִדְּכָתִיב בָּהּ בְּחַיִּים מְחַיִּים קָאֻמַר וְהֵאֵי דְכָתִיב וּבְמִנּוּת כְּמֵאן דְאָמַר מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם אָמְרֵי נְהַרְדְּעֵי הִלְכְתָא כְּוֹתִיָּה דְרַב.

אָמַר רַבָּא וְאֵי כְּתִיב בָּהּ מְחַיִּים קָנָה.

אָמַר אַמִּימָר לִית הִלְכְתָא כְּוֹתִיָּה דְרַבָּא

אָמַר לִיה רַב אָשִׁי לְאַמִּימָר פְּשִׁיטָא דְהָא אָמְרֵי נְהַרְדְּעֵי הִלְכְתָא כְּוֹתִיָּה דְרַב מֵהוּ דְתִימָא מְחַיִּים מוֹדֵי רַב קָא מְשַׁמַּע לֵן.

הֵהוּא דְאֲתָא לְקַמֵּיה דְרַב נַחְמָן לְנְהַרְדְּעָא שְׁדַרְיָה לְקַמֵּיה דְרַבֵּי יְרֵמְיָה בַּר אֲבָא לְשׁוּם טְמִיאָ אָמַר הֵכָא אֲתָרָא דְשִׁמוּאֵל הֵכִי נְעֵבִיד כְּוֹתִיָּה דְרַב.

הֵהִיא דְאֲתָאֵי לְקַמֵּיה דְרַבָּא עֵבַד לָהּ רַבָּא כְּשִׁמְעִתִּיה הִנֵּה קָא טוֹרְדָא לִיה.

אָמַר לִיה לְרַב פְּפָא בְּרִיָּה דְרַב חֲנָן סְפָרִיָּה זִיל כְּתוּב לָהּ וּכְתוּב בָּהּ שׁוֹכֵר עֲלֵיהֶן אוּ מְטַעֵן אָמְרָה לִיטְבַע אַרְבֵּיָה אֲטַעוּנֵי קָא מְטַעִית לִי אֲמַשִּׁינְהוּ לְמַנְיָה דְרַבָּא בְּמִיא וְאַפִּילוּ הֵכִי לֹא אֵיפְרַק מְטַיְבָעָא.

(2) הלכות ר"ף

הא דאמר שמואל שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים אף על פי שקנו מידו אם עמד חוזר בידוע שלא היה קניין אלא מחמת מיתה דשמעת מינה טעמא דעמד הא לא עמד קני אוקימנה במיפה את כוחו והיכי דמי מיפה את כוחו אמר רב חסדא דכתיב ליה וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא ואי לא לא קני דכיון דכתיב בה קנין חיישין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה:

פשיטא כתב לזה וכתב לזה היינו דכי אתא רב דימי אמר דיאתיקי מבטלת דיאתיקי כתב וזיכה לזה כתב וזיכה לזה מאי אמר רב ראשון קנה ושמואל אמר שני קנה רב אמר ראשון קנה הרי היא כמתנת בריא ושמואל אמר שני קנה הרי היא כמתנת שכיב מרע והילכתא כשמואל. בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו אמר רב ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו שכיב מרע שכתב וזיכה וקנו מידו מהו אמר להו אין לאחר קניין כלום ולא מצי מהדר ביה בין לעצמו בין לאחר.

ההיא דכתבא לכולהו ניכסה וקנו מינה אתא לקמיה דרב הונא אמר לה מאי אעביד לך

דלא מקנית כדמקנו אינשי הא קא מפרשי לה רבנן דעל ידי זיכוי וקניין הוות ומשום הכי לא מציא למהדר בה. ההיא דהוה כתיב בה בחיים ובמות רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע מדכתב בה במות לאחר מיתה הוא דקאמר והאי דכתב בה בחיים סימני לחיים קאמר ושמואל אמר הרי היא כמתנת בריא מדכתב בה בחיים מחיים [הוא דקאמר] ובמות כמאן דאמר מעתה ועד עולם. אמרי נהרדעי הילכתא כוותיה דרב אמר רבא ואי כתיב בה מחיים קאני. אמר אמימר לית הילכתא כרבא אמר ליה רב אשי לאמימר פשיטא [דהא אמרי] נהרדעי הילכתא כוותיה דרב מהו דתימא מחיים מודי רב קא משמע לן:

פיס' לא כתב בה שכיב מרע וכו': ההיא דהוה כתיב בה כדקציר ורמי בערסיה ולא כתיב [בה] ומיגו מרעיה איתפטר לבית עולמיה אמר רבא הרי מת והרי קברו מוכיח עליו אמר ליה אבבי השתא ומה ספינה שרובן לאיבוד נותנין עליה חומרי חיים וחומרי מתים חולין שרובן לחיים לא כל שכן אמר רב הונא בריה דרב יהושע כמאן אזלא הא שמעתא דרבא כר' נתן דתניא מי מוציא מיד מי הוא מוציא מידם בלא ראייה והן אין מוציאין מידו בלא ראייה דברי ר' יעקב ר' נתן אומר אם בריא הוא עליו להביא ראייה שהיה שכיב מרע ואם שכיב מרע הוא עליו להביא ראייה שבריא היה ולית הילכתא כרבא דהא אוקימנה להא דר' נתן כר' מאיר ולדר' יעקב כרבנן דתנן וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה ואמרינן ראייה במאי רב הונא אמר ראייה בעדים רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ראייה בקיום השטר רב הונא אמר ראייה בעדים קא מיפלגי ר' מאיר ורבנן בפלוגתא

(3) רמב"ם הלכות זכייה ומתנה ח'י"א

(י) מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין, בין היתה במקצת נכסיו בין היתה בכל נכסיו, חוששין לה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, והואיל ומתנה זו לא תקנה אלא לאחר מיתה, אין שטר לאחר מיתה, והרי המתנה בטילה. (יא) ואם קנו ממנו כדי ליפות כוח המקבל, כגון שכתוב בה וקנינו ממנו מוסף על מתנה זו, הרי היא קיימת:

(4) רמב"ם הלכות זכייה ומתנה ט'ט"ו-ט"ז

(יב) שכיב מרע שכתב לזה וחזר וכתב לאחר, האחרון קנה, שיש לו לחזור עד שימות, בין בכל בין במקצת, בין לעצמו בין לאחר. ואפילו כתב וזיכה לראשון וכתב וזיכה לאחרון, האחרון קנה, ששכיב מרע שזיכה עדיין מתנת שכיב מרע היא:

(יג) אבל שכיב מרע שכתב וזיכה וקנו מידו, אין לאחר קנין כלום, ואינו יכול לחזור, לא לאחר ולא לעצמו, בין שנתן הכל בין שנתן מקצת:

(ד) רמב"ם הלכות זכייה ומתנה ח'י"ט

הנותן מתנה כשהוא שכיב מרע, וכתוב בה בחיים ובמוות, או מחיים ובמוות, בין בכל בין במקצת, הואיל ויש בה ובמוות הרי זו מתנת שכיב מרע, שזה שכתב בה ובמוות שלא יקנה אלא לאחר מיתה, וזה שכתב בה בחיים סימן ליישב דעתו שיחיה מחולי זה: